

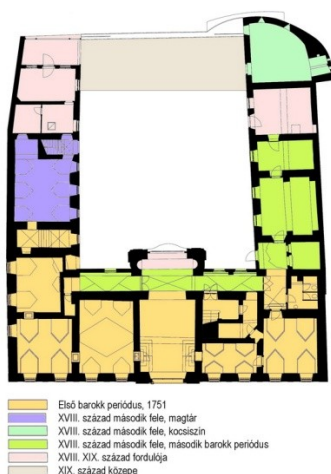
A veszprémi Dubniczay-palota rekonstrukciója

Az épület a Piráni Építészeti Napokon a Piranesi díj dicséret fokozatát nyerte el 2007-ben.

Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata 1997-ben országos, nyilvános és titkos tervpályázatot írt ki a volt Dubniczay barokk palotában kialakításra kerülő Európa Ház, Várgaléria, és a Magyar Építőipari Múzeum Téglagyűjtemény tanulmánytervének elkészítésére. Az első díjas pályázati terv alapján 1998-ban elkészített engedélyezési terv pénzügyi okokból nem valósulhatott meg. 2002-ben az önkormányzat elhatározta, hogy a korábbi programban szereplő Európa ház helyett a László Károly Gyűjteményt kívánja az épületben elhelyezni. Az ekkor megszerzett építési engedély - a rendelkezésre álló idő rövidsége miatt, - a funkcionális módosulással járó legszükségesebb változtatásokra korlátozódott. 2003 és 2006 közt készültek el az épület felújításának végleges tervei.

A vár középpontjában, a püspöki palotával szemben áll a veszprémi barokk építészet egyik legszebb emléke, az 1751-ben Dubniczay István kanonok által építtetett lakóház. A palota egy kelet - nyugat irányú, az utcától a várfalig tartó telken áll. Az „L” - alaprajzú főépület és a kétfelől hozzá csatlakozó gazdasági és kiszolgáló célú épületek „U” alakban zárják közre a bensőséges hangulatú udvart, melyről szép kilátás nyílik nyugat felé. Az utcai homlokzatokon a sima felületű lizénák, párkány és a durvafelületű faltükrök kontrasztja, az emelet törtívű szemöldökpárkánnyal, kagylós stukkódísszel koronázott ablakai és a főhomlokzat szobordíszes timpanonnal, falpillér-párral hangsúlyozott közép rizalitja harmonikus barokk építészeti egységet alkotnak. A városképben több szempontból meghatározó szerepe van az épületnek. Dél felől a központi tér felé közeledve, az egyetlen utcára felfűzött házak sorában fűrészfogas beépítésével, a tölcselesen kiszélesedő utca terébe erőteljesen benyomuló négy axisos oldalhomlokzatával az élénk tároló látvány fókuszában áll. Főhomlokzata a székesegyházzal, a püspöki (ma érseki) palotával, a nagypréposti palotával határolt, Szentháromság oszloppal díszített térre néz. Udvari homlokzata a várfal rondellájának maradványával nyugat felől a sokszor megörökített veszprémi látkép lényeges eleme.

Mai állapota több építési periódus nyomát őrzi, melyek meghatározását Dr. Kralovánszky Alán az 1980-as általa vezetett feltárás alapján vázolta fel először, majd G. Lászlay Judit művészettörténész falkutatásra és kivitelezés közbeni megfigyeléseire támaszkodva (1997-2006) ezt pontosította. A vári beépítés jellemzően zárt sorú, a mives homlokzatok összefüggő tömör térfalat alkotnak. A Dubniczay-ház tömegének sarokszerű kiszögelése a középkori vár védelmi rendszerét, a kapuépítmény és belső várfal nyomvonalait őrző-követő térbeli struktúra. Karakteres csuklópontja a Vár utca alsó utca-szerű és felső, a Püspöki palota előtt térré öblösödő szakaszának. A veszprémi vár 16. századi felméréseiből ismert volt, hogy itt húzódott a külső és belső várat elválasztó várfal. A Dubniczay ház telkén végzett régészeti kutatások igazolták a korabeli ábrázolások hitelességét, a telkén több periódushoz tartozó várfalakat tártak fel, köztük a 1500 körüli rondellához tartozó vastag, külső várfalat is. A külső és belső várat határoló falakból, kapubástyából, többnyire közműárkok ásását kísérő leletmentésekkor kerültek elő részletek. A barokk palota építésekor, a meglévő alapfalak bizonyos fókig meghatározták annak kialakítását.

A Dubniczay-ház épületegyüttese a számos építési periódus során változó beépítési formákat mutatott. Első periódusában a főépület az utcával párhuzamos, emeletes, egytraktusos tömegként jelent meg. Ezt egészítette ki később - a főszárny bővítményeként - a keskenyebb, folyosót tartalmazó udvari traktus, valamint a kapualj nyugati oldalán létesített rizalit, illetve előbb a dél, majd az északi oldalszárny szintén több periódusban kiteljesedő kubusa. Az „U” alakú beépítést a XIX. század közepén a völgy felőli oldalon klasszicista épületszárnyal zárták be, és így vált a telek átmenetileg keretes beépítésűvé. „U” alakú formáját a nyugati szárny 20. század elején történt bontásakor kapta vissza, újra kinyitva az udvart a kínáló panorámára.

A 18. század közepéig még állt a belső várkapu és védműve, ennek következtében jött létre a vár főutcájának megtörő vonala és az épület e vonalat követő hangsúlyosan beugró térfala. A 18. század közepén Dubniczay István kanonok püspöki parancsra egy egytraktusos, egyemeletes házat építtetett, aszimmetrikus, rövid oldalszárnyú „U” alaprajzzal. A kapualjtól délre eső rész alatt boltozott pincét alakítottak ki.

A kocsí áthajtós kapualjából nyílt a lépcsőház szegmensíví bejárata. A kétkarú, a földszinten falazott lépcsőn egyenesen a középső tengelyben lévő emeleti terembe érkeztek. Ezt a lépcsőt később még kétszer átépítették. A földszinten, a kapualjtól balra három boltozott szoba és a pincelépcső felett egy keskeny helyiség húzódik. Ezek megközelíthetősége periódusonként változott., pl.: a szárny végi keskeny helyiségbe és a következő két szobába kezdetben a véghomlokzati ajtón keresztül léphettek, hiszen a magtárt pár évvel később emelték, az utolsó szoba az udvar felől nyílt. A kapualj túloldalán a lépcsőház, az utca felől mellette egy keskeny szoba, mögöttük két helyiség - egy nagyobb utcai szoba és egy alárendelt térrészben toalett kapott helyet. Az emeleten enfilade-dal egybenyitott szobasor húzódott. A lépcsőház mögötti udvar felé eső helyiségben alakították ki a lakrész WC-jét, amely a legutolsó szobából nyílt. Az első, egytraktusos épületnek az udvari homlokzati képe az említett földszinti ajtókon kívül pontosan nem ismeretes. Feltételezhető, hogy az udvar felé is voltak ablakok, de a harmonikus összkép kialakításához néhány vaknyílást is ki kellett alakítani. Mivel egytraktusosan a helyiségek használata nehézkes volt, még a 18. század második felében, az épület udvarra néző oldalához nagy, nyitott ívekkel áttört folyosót építettek. A lépcsőház átalakításával, (a folyosóról nyíló háromkarú lépcső, amely a jelenlegi, e század eleji lépcsőnek pontosan tükörképe volt) kialakult az elegáns palotaalaprajz. A nyugati, udvari homlokzat emeletén három nagy kosárirés és egy keskeny, magas félköríves nyílás volt, míg a földszinten, a kapu két oldalán kettő nagy, parapet nélküli.

Egy következő periódushoz, a 18 - 19. század fordulójához köthető az emeleti ívek befalazása és helyükön nyolcosztású, magas, szalagkeretes ablakok kialakítása. A földszinti ívek nyitottak maradtak, ez magyarázza az ekkor megépített udvari rizalit csatlakozási pontjának formálását. A rizalit először egyenes záródást kapott.

A telek déli oldalán, a házhoz csatlakozóan utólag, de még a 18. század közepén épült meg az emeletes magtár. Ezzel átellenben egy nagy, szabadkéményes konyhából és két boltozott helyiségből álló kiszolgáló épület készült. A rondella maradványait egy félnyereggetővel fedett kocsisínnak használták. Mai, hosszan elnyúló. alakját a melléképület csak később, a 18. század végén vagy a 19. század elején kapta. A magtártól nyugatra eső, a felújítás előtt földszintes, eredetileg emeletes - erre archív fényképek utalnak - toldalék falazatai számos, ma már összefüggéseit tekintve értékelhetetlen átépítésre utalnak. A boltozott helyiség alapján ez is a főépület nagy átépítésével lehet egykorú. A századfordulón a várfal felé eső oldalon hangulatos svájci veranda épült.

Legvégül, a 19. század közepe táján, az udvari rizalit - eredetileg síkban tartott - homlokzata kapott domború íves kialakítást. Ezzel egyidőben egy klasszicista, földszintes összekötőszárny létesült a telek nyugati határán, mely azonban mára elpusztult. Egy 1855-ös térkép ezt az állapotot - a telek keretes beépítését - mutatja. A házon manzárd tető volt egészen a 20. század elejéig, amikor az leégett, s utána már egy egyszerűbb nyereggetős formát állítottak helyére.

Kiemelkedő jelentőségűek a feltárt díszítőfestések a hét emeleti szobában és a kapualjtól balra eső helyiségekben. A helyiségek többségében több periódusú festés maradt ránk. Ezek többnyire jó állapotúak és magas színvonalúak. Minden szoba kifestése eltérő: van közöttük brokáttapéta utánzat; márványlábazatos faltükrökkel díszített; csikos mintázatú; a közép-tengelyben lévő szoba falain pedig, a 18. század második felében igen divatos egzotikus madaras tájkép ábrázolás (pálmafák, sások, liliumok) található. Ez a festésréteg ráfut az első periódusú, lépcsőházból közvetlenül nyílt ajtó befalazására. A többi szobában is a rétegek tanúsága szerint az első periódusban még csak fehér meszelés borította a szobák falát. Az első díszes kifestést már Dubniczay kanonok valamelyik - eddig még nem azonosított utódja megrendelésére készítették. A földszinti utolsó két szobát hűsölő teremként SalaTerrenaként használták. A sarokszobában virágos lugast festettek a falra, a következőben pedig amelyhez külön bejáratot nyitottak az udvar felé sziklás táj és barlang

remetével díszítette a falakat. E festések nemcsak színvonaluk miatt fontosak. Magyarországon még az utóbbi évtizedek eredményes kutatásai ellenére sem bővelkedünk paloták, lakóházak restaurálható falképeinek tekintetében.

A rekonstrukció a ház korábbi beépítési módjai közül az utolsó, a XX század végére kialakult „U” alakú formát őrzi meg. Az északi szárny fölötti emeletráépítés, szimmetrikussá egészíti ki az udvar két térfalát, összefogja a földszinten lévő, különböző periódusban épült helyiségeket. A déli oldalon, az elbontott toldaléképület helyén a korábbi épület nagyságát követő, a magtárral azonos párkánymagasságú új téglalapú épület készült. A főépület 1905-ben leégett manzárd fedélszerkezetének formája rekonstruálható volt, ez alapján készült a padlástér is magába foglaló, barokk minta alapján szerkesztett tető. Az épületben két múzeum működik.

László Károly Gyűjtemény

A képzőművészeti gyűjtemény az emeleti enfilade-ra felfűződő, rekonstruált díszítő falfestéssel rendelkező reprezentatív térsorban, az északi szárny emeletráépítésében és a tetőtérben kapott helyet. A főépület földszintjén, a kapualjtól balra a változó kiállításoknak helyt adó három egymásba nyíló kiállítótér. a földszint északi oldalán kiszolgáló helyiségek találhatók. A főépület északi végében a korábbi toalett helyén, egy boltozati mező bontásával lift, és az első emeletről induló új tetőtéri lépcső épült. A reprezentatív emeleti enfilade tereiben lévő több korszakból származó díszítő falfestések restaurálása egy terem kivételével pénzügyi okok miatt csak a konzerválás fázisáig jutott el. Ennek is köszönhető, hogy a terek belsőépítészeti kialakításánál a műtárgyak bemutatása fontosabb szempontnak bizonyult az enteriőr teljes rekonstrukciójánál. A freskók védeltségéért a műtárgyakat itt a rekonstruált táblás barokk parketta burkolathoz rögzített acél installációk hordják. A terekben a festések korához, stílusához, színvilágához igazodó korabeli kályhák kerültek. Két helyiségben a restaurált bécsi üvegcsillárok, a többi helyiségbe múzeumlátogatás került.

Az északi szárny emeletráépítése az udvar felől ablaktalan vakolt tömegként jelenik meg. A belső tér az északi oldalon lévő felülvilágítókon keresztül kap megvilágítást. A fehérre festett vakolatlan téglafelületek homogén reliefszerűen burkolják körül a teret: hőszigetelő téglafal, a vasbeton pillérek zsaluzataként működő kerámiaelemek és a ferde vasbeton lemez alsó síkján lévő téglabetét. A szobor posztamensek a tölgy padlóra nőnek ki.

A főépület tetőtérében a rekonstruált barokk fedélszerkezet elemeit a falakhoz hasonlóan gipszkarton burkolja körül. A beburkolt tető elemekből összeállított szerkezete így kristályos szerkezet benyomását kelti.

Tegularium

A Tegulárium kiállítótere a főépület utcai homlokzati síkjától a várfalig terjedő pincerendszerben, a magtárban és a különböző korú töredékekből álló toldalék helyén felépült új fogadóépületben találhatók. A két épület közt sikátor jelöli a kor- és stílusváltást, megmutatja az épület korábban szabadon lévő homlokzatát. Innen nyílik a múzeum új bejárata. Az új fogadóépület falai a külső és belső várfalat támasztó, föld alatti barokk ívekre ülnek rá. A téglá építőanyaga és témája is a múzeumnak. A falak és a bútorok 3mm vastag, nyitott fugával vágott téglából rakott falazatok. A téglaszerkezetek speciális fektetési technikának köszönhetően kőszerű felületként viselkedik. A pincében lévő padlóburkolat és a bútor egy egységet képez, melyet a hálós textúra jelez.

G.Lászlai Judit, Klobusovszki Péter

generál tervező: Karácsony Építész Iroda Kft.
építészet, belsőépítészet: Karácsony Tamás DLA, Kern Orsolya, Klobusovszki Péter
munkatársak: Turai Balázs, Natta Anikó

épületrégészet, műemléki konzulens: G.Lászlai Judit, művészettörténész
régészet: Kralovánszky Alán, Rainer Pál

statika: Pongor László
gépészet: Jerkó Anikó, Zöhl András
elektromos tervező: Szalay Sándor
világítás tervező: Haász Ferenc
épületbiztonsági rendszerek, telefon: Külkey László
épületszerkezetek: Barta Ferenc, Farsang Attila, Csott Róbert

falkép restaurátor munkák: Jeszeniczky Ildikó, vezető restaurátor

épület helye: 8200 Veszprém, Vár utca 29. / épület netto alapterülete: 1500m² / építés ideje: 2005.V.-2006.VIII. / megbízó: Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata / kivitelező: Vemévszer Építő- és Szerelőipari Kft. / finanszírozás: A beruházás az Európa Terv keretein belül valósult meg. Regionális fejlesztési operatív program: A veszprémi várban található műemlék Dubniczay-palota kortárs kiállítóhellyé alakításával létrehozott turisztikai attrakció.